

Collusion to commit a crime due to the similarity of its material and spiritual elements has always been able to occupy the minds of lawyers; Because according to some, the only crime in which criminal thinking is punished is criminal collusion. The Iranian legislature has criminalized collusion in two areas of crimes against internal or external security (Article 610) and other crimes, subject to the preparation of executive measures and failure due to unintentional factor intervention (Article 611). In French law, the crime of collusion is criminalized in connection with some serious crimes, collusion is known as the beginning of a criminal offense. In Iranian and French law, the crime of collusion means the agreement of two or more persons to commit a crime, in two areas of crimes against security and other crimes, in this article. will be examined. In Iranian and French law, the crime of collusion means the agreement of two or more persons to commit a crime, in two areas of crimes against security and other crimes, in this article. will be examined.

جرم انگاری تبانی از جرایم علیه امنیت در حقوق ایران و فرانسه

سید نصیر کلاتری^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۲۰

روح الله سپهری^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۷

شهید شاطری پور اصفهانی^۳

چکیده

تبانی برای ارتکاب جرم به دلیل تشابه ارکان مادی و معنوی آن همواره توانسته است ذهن حقوقدانان را به خود مشغول سازد؛ چرا که به زعم برخی تنها جرمی که در آن اندیشه مجرمانه، مجازات می‌گردد تبانی کیفری است. قانونگذار ایران در دو حوزه جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی (ماده ۶۱۰) و سایر جرایم، مشروط به تهیه مقدمات اجرایی و عدم موفقیت به علت مداخله عاملی خارج از اراده (ماده ۶۱۱)، تبانی را جرم انگاری کرده است. در حقوق فرانسه جرم تبانی را در رابطه با برخی جرایم شدید جرم انگاری نموده اند، تبانی به عنوان یک شروع به جرم مجرمانه شناخته می‌شود. در حقوق ایران و فرانسه جرم تبانی به معنای توافق دو یا چند نفر برای ارتکاب جرم، در دو حوزه جرائم علیه امنیت و سایر جرائم، جرم انگاری شده است. در این مقاله ارکان جرم تبانی و مبانی جرم انگاری آن در حقوق کیفری ایران و فرانسه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

واژه های کلیدی: جرم انگاری، تبانی، جرم، جرایم علیه امنیت.

^۱ دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران،

s.n.kalantari2021@gmail.com

^۲ استادیار گروه حقوق، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران (نویسنده مسئول)، dadbakhsh.sadra@gmail.com

^۳ استادیار حقوق جزا و جرم شناسی، پژوهشکده قوه قضائیه، تهران، ایران. shahidshateri@jri.ac.ir

مقدمه

تبانی علیه امنیت از جمله جرایم مانع و به منظور جلوگیری از ارتکاب جرایم شدیدتر علیه امنیت ملی کشور، جرم انگاری شده است (مومنی و حبیب زاده، ۱۳۸۹). انگیزه اساسی دولت ها از جرم انگاری تبانی علیه امنیت، حفظ امنیت عمومی و پیشگیری از وقوع جرائم علیه امنیت است. لذا بزه تبانی علیه امنیت کشور در زمره جرایم مانع است. تبانی به معنای توافق دو یا چند نفر برای ارتکاب جرم، در حقوق ایران و فرانسه جرم انگاری شده است. مبنای مشترک جرم انگاری تبانی هم بر این فرض استوار است که تشریک مساعی چند نفر برای عملی کردن یک قصد و هدف زیان بار آن چنان نیروی جدید و مضاعفی را برای تحقق جرم به وجود می آورد که منجر به ارتکاب جرم یا جرائم دیگری خواهد شد.

قانونگذار ایران در دو حوزه تبانی را جرم انگاری کرده است: در ماده ۶۱۰ تبانی در جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی جرم انگاری شده و در ماده ۶۱۱ تبانی در سایر جرایم مشروط به تهیه مقدمات اجرایی و عدم موفقیت به علت مداخله عاملی خارج از اراده جرم تلقی شده است. و قانون گذار فرانسه در ماده ۲-۴۱۲ و ماده ۷۱-۱۳۲، بزه تبانی جرم انگاری شده است. جرم انگاری و مجازات تبانی به خاطر وجود صرف نیت و قصد مجرمانه نیست، بلکه به این دلیل است که تفکر و قصد مجرمانه در قالب یک توافق و به صورت فعل مادی در خارج بروز و ظهور پیدا کرده است (سمعی زنوز، ۱۳۹۱: ۲۲۰). در حقوق کیفری

فرانسه نیز اقدام قانونگذار به جرم انگاری این جرم، از جهات متعدد قابل توجه است. نخست آن که قانونگذار برخلاف قواعد عمومی حقوق جزا که اعمال مجازات را در حالتی که مرتکب وارد مرحله اجرایی نشده، ممنوع می داند-انجام برخی مقدماتی ساده را به دلیل وجود بالقوه قابل مجازات دانسته است. پذیرش این جرم به صورت مستقل سبب شده است تا دیوان عالی کشور فرانسه در آرای متعدد خود، انجام صرف اعمال مقدماتی بدون توجه به هر گونه نتیجه اجرایی را قابل مجازات بداند. دوم آن که با توجه به تحولات اخیر، دامنه اجرایی این جرم به تمامی جنایات و جنحه ها علیه اشخاص، اموال، دولت، ملت و آسایش عمومی که حداقل دارای پنج سال حبس جنایی باشد-گسترش یافته است. پژوهش حاضر با استفاده از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی در پی پاسخ به این سوال است که چه شباهت و تفاوت هایی بین جرم انگاری جرم تبانی از جرایم علیه امنیت در حقوق کیفری فرانسه با ایران وجود دارد؟

۲- مفاهیم و اصطلاحات

الف) امنیت گرایي: امنیتی کردن یا امنیت گرایي، تعبیری دوپهلوی است که بر دست اندازی دولت بر همه کارها به طوری که فراتر از قانون یا فراتر از چشم داشت شهروندان باشد تأکید می نماید. امنیتی کردن در معنای نخستین، برآوردن هر چه بیشتر خواسته های جمعی درباره امنیت است. گویی اینکه در همین زمینه تعبیر آزادی گرایي یا عدالت گرایي به کار برده شود که هیچ یک دارای معنای خُرده پذی نیستند (عالی پور، ۱۳۸۷: ۱۸۴). بر همین اساس طبق یک نظر، عدالت مرکز ثقل امنیت، یعنی عدالت مرکز و محور تعادل امنیت به شمار می رود و چنانچه این محور نباشد، امنیت همواره لرزان و سست پایه خواهد بود. امنیتی شدن، اگر به معنای پدید آوردن هر چه بیشتر امنیت برای جامعه و شهروندان باشد، پسندیده است و این خواست همگانی از دولت است. چندانکه با توجه به ملاحظات یادشده است که روسو بیان می دارد: «برای

دولت ایجاب می کند تو بمیری، او باید بمیرد؛ زیرا فقط به این شرط بوده که تا آن روز در امنیت زندگی کرده و زندگی او فقط یک عطیه طبیعت نبوده، بلکه در عین حال یک هدیه مشروط دولت بوده است» (روسو، ۱۳۸۹: ۱۷۷).

ب) جرم انگاری: جرم انگاری فرایندی است که به موجب آن قانونگذار با در نظر گرفتن هنجارها و ارزش های اساسی جامعه و با تکیه بر مبانی نظری مورد قبول خود، فعل یا ترک فعلی را ممنوع و برای آن ضمانت اجرای کیفری وضع می کند بر این اساس، جرم انگاری امری پسینی و مبتنی بر علوم زیر ساختی همچون فلسفه حقوق، فلسفه سیاسی و علوم اجتماعی است (آقابابایی، ۱۳۸۴: ۱۱-۱۲).

ج) امنیت: امنیت در لغت، حالت فراغت از هرگونه تهدید یا حمله و یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله تعریف شده است و در اصطلاح سیاسی و حقوقی به صورت امنیت فردی، اجتماعی، ملی و بین المللی به کار می رود. به گونه ای که امنیت فردی حالت فراغت یک فرد از تهدید و حمله، امنیت اجتماعی، حالت فراغت همگانی از تهدید، امنیت ملی، حالت فراغتی از تهدید یک ملت و امنیت بین المللی حالت فراغت از تهدید قدرتها در صحنه بین المللی است (آشوری، ۱۳۸۳: ۳۹-۳۸).

د) امنیت ملی: امنیت ملی یعنی دستیابی به شرایطی که به یک کشور امکان می دهد از تهدیدهای بالقوه و بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی، تامین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه فارغ از مداخله بیگانگان گام بردارد (مهری، ۱۳۸۱: ۷۹).
تعریف تبانی

تبانی از نظر لغوی کلمه ای عربی و مصدر باب تفاعل است که از ریشه ثلاثی مجرد «بنی» گرفته شده است. تبانی به معنای مشارکت (دو یا چند نفر) که یکی از معانی باب تفاعل است آمده است (فراهیدی، ۱۴۱۰: ج ۸، ۳۸۲). در زبان فارسی نیز تبانی به مقدمه چینی، زمینه سازی، گسترده و آماده کردن و پست و هموار ساختن معنا شده است (عمید، ۱۳۴۲: ۳۵۲). برخی نیز آن را به معنای همدست شدن برای اقدام به امری و پیمان جمعی بر علیه دیگران دانسته اند (سعیدی پور، ۱۳۶۴: ۴۸۰). در اصطلاح فقهی نیز تبانی به «قرار پنهانی دو نفر علیه فرد سوم» تعریف شده است (شاهرودی، ۱۴۲۶: ج ۲، ۳۲۷). جرم تبانی در قوانین کیفری ایران تعریف نشده است، اما برخی از حقوقدانان گفته اند تبانی یعنی «توافق دو یا چند نفر بر ارتکاب جرم» (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲: ۲۴۶). برخی از نویسندگان نیز آن را به «توافق میان دو یا چند نفر برای ارتکاب جرم علیه امنیت، اموال، اعراض و نفوس مردم» تعریف کرده اند (سمیعی زنوز، ۱۳۹۱: ۲۶). قانون مجازات فرانسه تصمیم قطعی میان چند شخص بمنظور ارتکاب یک سوء قصد هنگامی که این تصمیم بواسطه یک یا چند عمل ماد نمود یابد را دسیسه دانسته است.

فلسفه جرم انگاری تبانی

در اصل نه تنها قصد ارتکاب جرم نیست (ماده ۱۲۳ قانون مجازات اسلامی)، بلکه انجام مقدماتی که ارتباطی مستقیم با جرم ندارند و فقط مقدمه آن محسوب می شوند (ماده ۱۲۳ قانون مجازات اسلامی) و نیز شروع به جرم و بازگشت از آن به اختیار خود (ماده ۱۲۴ قانون مجازات اسلامی) جرم محسوب نمی شوند. با وجود این، چرا صرف تبانی برای ارتکاب جرم، که همان توافق و قصد مجرمانه است، جرم محسوب می شود؟ آیا این امر با مقررات ماده ۱۲۳ قانون مجازات اسلامی در ناسازواری نیست؟

در پاسخ به این پرسش باید توجه داشت که نخست، تبانی با قصد مجرمانه صرف تفاوت دارد؛ تبانی در حقیقت ظهور خارجی و تجلی عینی قصد مجرمانه چند نفر و اتحاد و حصول توافق بر ارتکاب جرم یا جرایم است. بر این اساس، تبانی دو وجهی است: صورتی در عالم درون به عنوان قصد مجرمانه دارد و صورتی در عالم بیرون به عنوان توافق بر انجام جرم.

دوم، اگر تبانی برای ارتکاب جرم اعمال مقدماتی تلقی شود، جرم محسوب شدن آن مغایرتی با قابل مجازات نبودن مقدمه جرم که در ماده ۱۲۳ قانون مجازات اسلامی آمده است نخواهد داشت، چراکه ممکن است عملیات مقدماتی در مواردی به عنوان جرم مستقل یا خاص تعقیب‌پذیر و مجازات‌کردنی شناخته شوند. در عمل نیز در مواردی قانونگذار با وجود اصل عدم تعقیب کیفری اعمال مقدماتی، در جرایم مانع و جرایم علیه امنیت کشور اقدامات مزبور را جرم‌انگاری کرده و تعقیب‌پذیر دانسته است. تبانی نیز به باور برخی یکی از جرایم مانع به شمار می‌رود (الهام، سمعی، ۱۳۹۲: ۲۸؛ نجفی ابرندآبادی، حبیب‌زاده، بابایی، ۱۳۸۴: ۲۳).

سوم، فلسفه جرم محسوب شدن تبانی و قابلیت تعقیب کیفری آن را باید در این نکته جستجو کرد که تبانی در ارتکاب جرم ظرفیت جنایی را فزونی می‌بخشد و موجبات تشویق و دلگرمی افراد در ارتکاب جرم را فراهم می‌آورد و در نتیجه وقوع پدیده جنایی را تسهیل و تسریع می‌کند و مخاطرات ناشی از انجام آن را به میزان بسیاری افزایش می‌دهد. به همین دلیل است که جرایم بزرگ و مخاطره‌آمیزی چون تروریسم، قاچاق مواد مخدر و توزیع سلاح‌های غیرمجاز از طریق تبانی صورت می‌گیرند (سالاری، ۱۳۸۷: ۲۶۵). چنانکه برخی از حقوقدانان بیان داشته‌اند گاه ممکن است در اثر تماس افراد با یکدیگر در یک جمعیت، بعضی غرایز در حال رکود و خواب ناگهان بیدار شوند و به اوج قدرت برسند؛ نتیجه این حالت گاهی ارتکاب اعمال جنایت‌آمیزی است که اگر درباره فرد فرد آن جمعیت جداگانه تحقیق و بررسی شود، معلوم می‌شود هیچ کدام به طور انفرادی قادر به انجام آن عمل نبوده‌اند (گلدوزیان، ۱۳۷۸: ۴۲۱).

چهارم، پیشگیری از ارتکاب جرایم شدید قانونگذار را بر آن داشته است تبانی را جرم‌انگاری کند، چراکه تبانی یکی از جرایم مانع به شمار می‌رود. جرایم مانع در اصطلاح به آن دسته از جرایمی گفته می‌شود که وقوع آنها تمهیدکننده زمینه و مقدمه وقوع جرمی دیگر است (سالاری، ۱۳۸۷: ۲۶۵) و پیشگیری از ارتکاب آنها می‌تواند مانع ارتکاب جرایم شدیدتر شود. از این رو، قانونگذار به منظور پیشگیری از جرایم شدیدتر، آنها را جرم‌انگاری کرده و بدین جهت با توسل به سازکاری قهری در صدد جلوگیری از ارتکاب این جرایم برآمده است (سمعی زنوز، ۱۳۹۱: ۸). آنگونه که بیان شد ممکن است در اثر تبانی جرایمی شدید ارتکاب یابند که هرگز هر یک از افراد دخیل در جرم مزبور به تنهایی قادر بر ارتکاب آن نبود. افزون بر این، تبانی میان بزهکاران احتمال ارتکاب جرم را افزایش می‌دهد و موجب تشدید احساس ناامنی در جامعه می‌شود (سمعی زنوز، ۱۳۹۱: ۳۷). همچنین، برخی گفته‌اند: «خطری که تبانی ایجاد می‌کند به جرمی ماهوی که ارتکاب آن هدف نهایی تبانی‌کنندگان بوده، محدود نمی‌شود» (سماواتی پیروز، ۱۳۸۵: ۱۴ و ۱۵) و احتمال ارتکاب سایر جرایم را بدون اینکه با هدف اوکیه ایشان در ارتباط باشند افزایش می‌دهد.

بر این اساس، اگرچه تبانی به خودی‌خود دربردارنده ضرر فوری و مستقیم نیست، به این دلیل که بزهکاران با توافق، حالت خطرناک و تصمیم مجرمانه خود را بروز داده‌اند، قانونگذار رفتار آنان را جرم‌انگاری کرده است تا از وقوع جرایم شدیدتر پیشگیری کند. در حقیقت تجمع و تلافی اراده‌ها باعث افزایش احتمال ارتکاب جرم

و تشدید بزه دیدگی در جامعه می‌شود و در مقابل جرم‌انگاری تبانی این امکان را فراهم می‌کند که ارتکاب رفتار مجرمانه در مراحل مقدماتی با مانع روبرو شود (سمیعی زنوز، ۱۳۹۱: ۲۲۲).

مبنای قانونی جرم‌انگاری تبانی

توجیه اولیه برای جرم تبانی این است که تبانی جرمی مانع است که هدف از آن جلوگیری از انجام و بازداشتن مرتکب از ارتکاب جرم اصلی است. مبنای دکترین در این زمینه به طور کلی دو مورد است:

۱- مداخله زودرس؛ و ۲- خطر اجتماعی مرتبط با رفتار مجرمانه گروهی. از نظر طبقه بندی جرایم، جرم تبانی علیه امنیت یک جرم آنی است، زیرا همان لحظه که توافق حاصل شود قاعدتا بعد از یک مقطع زمانی کوتاه، جرم تبانی محقق می‌گردد. بنابراین محل حصول توافق به عنوان محل وقوع جرم است و دادگاه این محل، صالح به رسیدگی می‌باشد. مبدا مرور زمان از لحظه توافق شروع می‌شود. رسیدگی به جرم تبانی علیه امنیت مطابق ماده ۵ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب در صلاحیت دادگاه انقلاب می‌باشد. جرم تبانی علیه امنیت یک جرم عمدی است زیرا بدون عمل اساسا توافق اولیه فرصت انعقاد پیدا نمی‌کند و جرم تبانی محقق نمی‌شود. تبانی را می‌توان از مصادیق جرائم مانع دانست، جرائم مانع، مشتمل بر رفتارهایی هستند که اگرچه متضمن ضرر فوری و مستقیم نیستند، لیکن به منظور پیشگیری از وقوع جرائم سهمگین تر توسط قانونگذار جرم‌انگاری شده‌اند. در واقع قانونگذار از طریق توسل به سازوکار قهرآمیز و کیفری درصدد جلوگیری از ارتکاب جرایم شدید برآمده است (براندون، ۱۳۷۹). مواضع و تبانی میان مجرمان، احتمال ارتکاب جرم را افزایش داده و موجب تشدید احساس هراس و ناامنی در جامعه می‌گردد (سمیعی زنوزی، ۱۳۹۱).

در حقوق فرانسه جرم تبانی را در رابطه با برخی جرایم شدید جرم‌انگاری نموده‌اند، تبانی به عنوان یک شروع به جرم مجرمانه شناخته می‌شود. برای مثال لازم است که متهمان علاوه بر توافق برای ارتکاب جرم اقداماتی هم در راستای آماده سازی جرم انجام داده باشند (موسوی، سبحانی، جانی پور، ۱۳۹۸: ۸۴). بررسی قوانین سابق و جدید فرانسه نشان می‌دهد که رکن قانونی بزه تبانی در این کشور نیز دارای شرایط و خصوصیات یکسان و ثابتی نبوده است. تحولات مربوط سبب شده است تا هم موضوع تبانی گسترش یابد و هم تا آنجا که امکان دارد از مجازات اندیشه مجرمانه خود داری شود. این سیاست های دوگانه به راحتی از مقایسه رکن قانون بزه تبانی در مقررات قدیم و جدید فرانسه حاصل می‌شود. سابقه تاریخی این جرم در حقوق کیفری فرانسه نشان می‌دهد که تا قبل از سال ۱۸۳۲ جرم تبانی دارای عنوان مستقل در در مجموعه قوانین جزایی این کشور نبوده است. آن چه تا این زمان از دیدگاه قانون گذار مهم ارزیابی می‌گردید، تنها ایراد لطمات به تاسیسات جمهوری و یا به تمامیت ارضی کشور بوده که عنوان مجرمانه «سوء قصد» را تشکیل داده است (گارو، بی تا، ۷۳۹ به نقل از مجیدی، ۱۳۸۶: ۳۳۴). به همین دلیل است که تا زمان ارتکاب جرم تبانی تنها به عنوان شروع به جرم بزه سوء قصد قابل مجازات بوده است. از این پس بند ۴ ماده ۸۹ قانون جزای مصوب ۱۸۳۲ فرانسه بوده که جرم تبانی را به صورت عنوان مجرمانه مستقل مطرح کرده است.

ماده ۷۸ قانون جزای پیشین فرانسه مصوب ۱۹۶۰ که تا قبل از تصویب قانون جزایی لازم اجرا بوده است - در این زمینه بیان می‌کند: «انجام تبانی به هدف ارتکاب جنایات مذکور در ماده ۸۶ به صورتی که متعاقب آن عملی در راستای فراهم آوردن اجرای جرم انجام و یا شروع شده، حبس جنایی موقت از ۱۰ تا ۲۰ سال خواهد داشت. در صورتی که متعاقب تبانی، عملی در جهت زمینه سازی اجرای آن انجام یا شروع نشده باشد، مجازات حبس

موقت ۵ تا ۱۰ سال را خواهد داشت. تبانی از زمانی که بین دو یا چند نفر قصد اقدام، هماهنگی و قطعی شده باشد محقق می‌گردد. هر گاه پیشنهاد تبانی مطرح شود لیکن تشکیل آن در جهت ارتکاب جنایات مذکور در ماده ۸۶ مورد موافقت واقع نشود آن کسی که پیشنهاد را مطرح کرده است حبس جنحه ای از ۱ تا ۱۰ سال و جریمه نقدی از هزار تا ۸۰ هزار فرانک را خواهد داشت. علاوه بر این امکان دارد از حقوق مذکور در ماده ۴۲ نیز محروم گردد.

ارایه تفکیک در مورد مراحل تبانی-شامل پیشنهاد تبانی، انجام توافق مجرمانه بدون انجام یا شروع به انجام مقدماتی در جهت فراهم کردن اجرای جرم و نیز انجام توافق به همراه انجام مقدماتی در جهت و نیز انجام توافق به همراه انجام مقدماتی در جهت فراهم کردن اجرای جرم- از خصوصیات ماده مذکور می‌باشد. قانون گذار در قانون جزای ۱۹۹۴ فرانسه چنین روشی را دنبال نکرده است. طرح کامل ماده ۲-۴۱۲ قانون جزای فرانسه زمینه را برای مباحث بعدی فراهم می‌کند: «تصمیم قطعی شده بین چند نفر به جهت ارتکاب یک سوء قصد را به شرط آن که این تصمیم از طریق یک یا چند عمل مادی ظهور بیرونی یافته باشد تبانی گویند. ارتکاب تبانی دارای مجازات تا ۱۰ سال حبس جنایی و تا ۱۵۰ هزار یورو جزای نقدی خواهد بود. در صورتی که مرتکب، کارمند دولت باشد مجازات های یاد شده تا ۲۰ سال حبس جنایی و تا ۳۰۰ هزار یورو جزای نقدی افزایش خواهد یافت».

حقوق دانان فرانسوی، حذف مراحل مختلف تبانی و تاکید قانونگذار بر حضور اعمال مادی، عینی و ملموس را در راستای سیاست کیفری قانونگذار، در جهت پرهیز از مجازات اندیشه مجرمانه دانسته اند. این اقدام جدید قانونگذار، قانون جزای جدید فرانسه را در این زمینه در وضعیت خاص و ویژه نسبت به قوانین جزایی سایر کشورها، تحقق بزه تبانی برای ارتکاب جرایم علیه امنیت عمومی را موکول به انجام مقدماتی بیرونی نموده اند.

با توجه به وضعیت ممتاز بزه تبانی در حقوق فرانسه- به دلیل پرهیز از مجازات اندیشه مجرمانه- دامنه این جرم با توسل به روشی دیگر توسعه یافته است. توضیح آن که موضوع تبانی در مواد ۸۷ قانون جزای سابق فرانسه و نیز در ماده ۲-۴۱۲ قانون جزای جدید فرانسه، محدود به انجام اعمالی است که دارای عنوان مجرمانه سوء قصد می‌باشد. از آنجا که حیطة و شمول اعمالی که می‌تواند موضوع این جرم را در قانون جزای جدید فرانسه محقق سازد نسبت به قانون پیشین افزایش یافته، بنابراین موضوع تبانی نیز به دنبال این تغییر گسترده تر شده است. ماده ۸۶ قانون جزای سابق فرانسه در باره جرم سوء قصد آورده است: «سوء قصد که هدف آن، خواه از بین بردن و یا تغییر نظام قانونی کشور، خواه تحریک مردم و یا ساکنین در جهت مسلح شدن در علیه حاکمیت دولت و یا مسلح شدن برخی علیه برخی دیگر و خواه ایراد لطمه به تمامیت ارضی کشور می‌باشد، دارای مجازات حبس ابد خواهد بود. اجرا و یا شروع به اجرا به تنهایی سوء قصد را تشکیل می‌دهند (مجیدی، ۱۳۸۶: ۳۳۵). موضوع سوء قصد- که محدود به موارد مذکور در ماده ۸۶ بوده است- در قانون جزای ۱۹۹۴ فرانسه (م. ۱-۴۱۲) به انجام هر عمل خشونت آمیز که برای نهاد های جمهوری و یا تمامیت ارضی کشور خطر ساز باشد، تغییر یافته است (مجیدی، ۱۳۸۶: ۳۳۵). مطابق ماده ۱-۴۱۲ قانون جزای فرانسه «ارتکاب یک یا چند عمل خشونت آمیز که نهاد های جمهوری را به خطر اندازد یا به تمامیت قلمره کشور آسیب برساند سوء قصد محسوب می‌شود» (مجیدی، ۱۳۸۶: ۳۳۶).

در حقوق ایران در قانون مجازات اسلامی ایران در ۴ ماده به جرم تبانی اشاره کرده است: در ماده ۶۱۰ تبانی برای ارتکاب جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور؛ در ماده ۶۱۱ تبانی برای ارتکاب جرایم علیه اموال، اعراض و نفوس مردم؛ در ماده ۵۴۹ تبانی مراقب برای فرار زندانی؛ و در ماده ۶۷۲ تبانی مدیر تصفیه با تاجر و طلبکاران ورشکسته. افزون بر این، در برخی از قوانین خاص نیز تبانی جرم‌انگاری شده است. در ماده ۶۱۰ صرف انجام توافق مرتکبین را کافی دانسته لیکن در زمینه تبانی برای ارتکاب جرایم غیر امنیتی موضوع ماده ۶۱۱ ق.م.علاوه بر توافق طرفین، تحقق اعمال مقدماتی بیرونی را نیز ضروری دانسته است.

در حقوق فرانسه تفکیک فوق مورد پذیرش قرار نگرفته است. از این رو برای تحقق تبانی برای جرایم علیه امنیت کشور نیز قانون جزای ۱۹۹۴، تحقق اعمال مقدماتی بیرونی را ضروری دانسته است. تفاوت سیاست کیفری ایران و فرانسه در زمینه تبانی برای ارتکاب جرایم علیه امنیت آن است که در حقوق ایران به محض توافق، جرم مذکور تحقق یافته و اگر هم بروز اعمال بیرونی نیاز شود، صرفاً جهت اثبات آن امر درونی طرفین است، لیکن در حقوق کیفری فرانسه، تا هنگامی که قصد و تصمیم قطعی ایجاد شده به اعمال مادی و بیرونی ملموس نشود جرم تبانی محقق نمی شود.

پس جهت تحقق جرم تبانی در حقوق کیفری فرانسه باید به ضرورت بروز اعمال مادی مانند انبار کردن اسلحه جهت تبانی اعتقاد داشت. در برخی از شعب دیوان عالی فرانسه تحریک مردم به انجام جنگ داخلی یا تحریک به مسلح شدن مردم علیه همدیگر از مصادیق حتمی تبانی شناخته شده است.

رکن معنوی

از آنجا که اصل بر عمدی بودن جرائم است و غیر عمدی بودن آن نیاز به تصریح قانون دارد باید جرم تبانی را نیز از جرائم عمدی محسوب نمود. با این حال از آنجا که رکن مادی و معنوی جرم تبانی ملازم یکدیگر بوده و هر دو رکن یاد شده نسبت به تبانی برای ارتکاب جرم، در یک لحظه اتفاق می افتد تفکیک ارکان ذکر شده، چندان آسان به نظر نمی رسد (مجیدی، ۱۳۸۶: ۹۸). برای تحقق تبانی لازم است که تبانی کنندگان با اراده خود وارد مذاکره و در نهایت، توافق شده باشند. در حقوق ایران عنصر معنوی جرم تبانی مشخص، به گونه ای که سوء نیت عام جرم تبانی، قصد توافق و سوء نیت خاص تبانی را باید قصد عملی کردن توافق دانست که در مواد ۶۱۰ و ۶۱۱ ق.م.ا با عبارات «اجتماع و تبانی نمایند که جرایمی مرتکب شوند» و «اجتماع و تبانی نمایند که اقدام نمایند» بیان شده است. بدین ترتیب تبانی حتی برای ارتکاب جرائم مادی صرف که عنصر روانی آنها مفروض قلمداد می شود، نیازمند عنصر معنوی و قصد، در هر دو طرف تبانی است، اما در حقوق کیفری فرانسه نیز قصد بر اندازی با تغییر نظام قانون اساسی می تواند به عنوان سوء نیت خاص این جرم معرفی شود. بنابراین هر گاه مرتکب به حقیقت فعلی که توافق جاهل بودف و به تصور آن باشد که قصد اجتماع کنندگان، انجام اعمال خیر خواهانه بوده لیکن بعد متوجه شود که قصد اصلی آنها، بر هم زدن امنیت کشور است، رکن روانی این جرم محقق نخواهد شد.

انواع تبانی کیفری در حقوق ایران و فرانسه

اصولاً تبانی برای هر جرمی امکان پذیر است و اختصاص به جرم یا جرائم خاصی ندارد (آقابابایی، ۱۳۸۳: ۱۴۷). با این وجود در حقوق ایران تبانی برای ارتکاب هر جرمی جرم انگاری نشده بلکه محدود به موارد مصرح در قانون است. به جزء موارد خاص قانونی، در حقوق ایران دو ماده به تبانی مربوط می شوند؛ یکی ماده ۶۱۰

قانون تعزیرات که در خصوص تبانی برای جرائم علیه امنیت و دیگری ماده ۶۱۱ قانون تعزیرات که تبانی برای سایر جرائم است؛ در ماده ۶۱۰ صرف توافق کفایت می‌نماید اما در ماده ۶۱۱ تحقق جرم علاوه بر توافق، منوط به تهیه وسایل و عدم عدول ارادی از جرم است. هم‌چنین در ماده ۶۱۱ برخلاف ماده ۶۱۰ صدق عنوان محاربه را بر عمل مرتکب، امکان پذیر ندانسته است؛ از طرف دیگر برای تحقق محاربه موضوع ماده ۶۱۰ قطع نظر از امکان یا عدم امکان تحقق محاربه بدون دست بردن به سلاح، قصد ایجاد هراس و سلب امنیت و آسایش از مردم برای تحقق آن نیاز است. در حالی که اصولاً مرتکبین موضوع ماده ۶۱۱ فاقد چنین جرائم علیه امنیت است که ارتکاب این جرائم تهدید علیه ساختار و اساس حکومت بوده و با سخت‌گیری بیشتری همراه است اما ماده ۶۱۱ تهدید علیه اعضای جامعه است (الهام، سمیعی زنوز، ۱۳۹۲: ۴۰).

ماده ۶۱۰ قانون تعزیرات که در باب تبانی برای جرائم علیه امنیت مقرر می‌دارد: «هر گاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و تبانی نمایند که جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارج کشور مرتکب شوند یا وسایل ارتکاب آن رافراهم نمایند در صورتی که عنوان محارب بر آنان صادق نباشد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهند شد». امنیت داخلی و خارجی کشور را بیان نموده، واجد ویژگی‌هایی است که به آنها اشاره می‌کنیم.

طبق این ماده، صرف وجود تبانی برای ارتکاب جرم علیه امنیت داخلی یا خارجی مطابق ماده ۶۱۰ جرم و قابل مجازات است. به نظر می‌رسد منظور از جرائم «ضد امنیت داخلی یا خارجی کشور» هرگونه تبانی برای جرائم مندرج در فصل اول کتاب قانون تعزیرات باشد. نکته‌ای که لازم به ذکر است اینکه مقنن در ماده ۶۱۰ پس از جرم انگاری توافق یا قصد مشترک برای ارتکاب جرم، این عبارت را هم آورده است که «یا وسایل ارتکاب آن رافراهم نمایند»؛ در حالی که وقتی قصد مشترک برای ارتکاب جرم، جرم است، تهیه وسایل جرم در راستای قصد مشترک به طریق اولی جرم است. لذا هیچ نیازی به این عبارت مقنن نبوده است (پوربافرانی، ۱۳۹۰: ۱۱۷). اما به نظر برخی رفتار مجرمانه جرم مذکور در شق اول ماده ۶۱۰ تبانی و توافق بین دو یا چند نفر برای ارتکاب جرم علیه امنیت است؛ اما رفتار مجرمانه جرم مذکور در شق دوم این ماده عبارت است از تبانی و فراهم ساختن وسایل ارتکاب جرم علیه امنیت ایران. بدیهی است تبانی در شق دوم، توافق برای ارتکاب جرم علیه امنیت ایران نیست، بلکه توافق در فراهم کردن وسایل ارتکاب جرم علیه امنیت ایران توسط دیگری است (حبیب زاده و مؤمنی، ۱۳۸۹: ۱۴۳).

در حقوق کیفری فرانسه عنوان مجرمانه خاصی در زمینه تبانی برای سایر جرایم مشاهده نمی‌شود ولی طراحی و زمینه‌سازی برای ارتکاب جرایم مختلف دیگر، توسط عناوین دیگری قابل مجازات اعلان شده است. شرکت در اجتماع تبهکاران به عنوان وجود تبانی عام در نظر گرفته شده است. جنحه شرکت در اجتماع تبهکاران در زمره جرایمی است که در دهه‌های اخیر در حقوق فرانسه دارای تحولات متعددی بوده است. سیاست‌های حاکم بر این تحولات همانا توسعه دامنه جرم انگاری این جرم ارزیابی می‌شود. در مقررات پیشین فرانسه دامنه این جرم را به جنایات علیه اموال و اشخاص (۲۶۵) یا برخی جنحه‌های شدید (م. ۲۶۶) محدود می‌کرد. در قانون جزایی ۱۹۹۴ فرانسه دامنه این جرم به تمامی جنایات و جنحه‌هایی که دارای ده سال حبس جنحه‌ای هستند گسترش یافته است. علاوه بر این، قانونگذار در سال ۲۰۰۱ دامنه وقوع این جرم را به جنحه‌هایی که دارای پنج سال حبس جنحه‌ای هستند توسعه داده است. از این رو در ماده ۱-۴۵۰ مصوب ۱۵ مه ۲۰۰۱ در این باره مقرر داشته است: «اجتماع تبهکاران شامل هر گروه متشکل یا توافق انجام شده در راستای آماده‌سازی-که از طریق یک یا چند عمل مادی شناخته شود. برای ارتکاب یک یا چند جنایت یا یک یا چند جنحه‌ای هستند که دارای

حداقل پنج سال حبس جنحه ای باشد. هر گاه جرایمی که ارتکاب آنها زمینه سازی شده است شامل جنایات یا جنحه هایی باشد که دارای ده سال حبس جنحه ای باشند، شرکت در اجتماع تبهکاران دارای مجازات تا ده سال حبس جنحه ای و تا ۱۵۰ یورو جزای نقدی خواهد بود. هر گاه جرایمی که ارتکاب آنها فراهم شده شامل جنحه هایی باشد که مجازات آنها حداقل پنج سال حبس جنحه ای تعیین شده باشد، مجازات شرکت در اجتماع بزهکاران تا پنج سال حبس جنحه ای و تا ۷۵ یورو جزای نقدی خواهد بود.»

اقدام قانونگذار به جرم انگاری این جرم، از جهات متعدد قابل توجه است. نخست آن که قانونگذار برخلاف قواعد عمومی حقوق جزا که اعمال مجازات را در حالتی که مرتکب وارد مرحله اجرایی نشده، ممنوع می داند - انجام برخی مقدماتی ساده را به دلیل وجود بالقوه قابل مجازات دانسته است. پذیرش این جرم به صورت مستقل سبب شده است تا دیوان عالی کشور فرانسه در آرای متعدد خود، انجام صرف اعمال مقدماتی بدون توجه به هر گونه نتیجه اجرایی را قابل مجازات بداند. دوم آن که با توجه به تحولات اخیر، دامنه اجرایی این جرم به تمامی جنایات و جنحه ها علیه اشخاص، اموال، دولت، ملت و آسایش عمومی که حداقل دارای پنج سال حبس جنایی باشد - گسترش یافته است.

علاوه بر آن چه ذکر شد، تحقق جرم مورد بحث، منوط به سه محوری شده است. شرط نخست آن است که قانونگذار به صورت صریح از آن به وجود «جمعیت متشکل» یاد کرده است. اگرچه جمعیت متشکل در قانون جزای فرانسه تعریف نشده، برخی از نویسندگان در این باره متذکر شده اند که گروه یا جمعیت مزبور باید از دو نفر یا بیشتر تشکیل شده و علاوه بر این، دارای ساختار تشکیلاتی باشد.

شرط دوم آن است که گروه مورد نظر به قصد آماده سازی جرایم بوجود آمده باشد. نکته مهم در این زمینه آن است که قانونگذار تاکید کرده که این قصد مجرمانه مرتکب از طریق افعال مادی، معلوم و مشخص شود. این که چه افعال مادی می تواند در این زمینه جرم مذکور را محقق سازد نیز خود از مسایل مهمی است که دیوان عالی کشور فرانسه با معرفی برخی از مصادیق به آن پاسخ داده است. حمل سلاح به وسیله نقلیه، استفاده از وسیله نقلیه سرقت شده، خرید مواد منفجره از جمله مواردی است که در آرای شعبه جزایی دیوان به عنوان مصادیق افعال مادی معرفی شده است.

سومین شرط تحقق جنحه شرکت در اجتماع بزهکاران آن است که افعال مادی آماده ساز، به جهت ارتکاب جرایمی محقق شوند که حداقل دارای پنج سال حبس جنحه ای باشند. قانونگذار با توجه به جرم مورد نظری که مرتکبین، اقدام به آماده سازی آن کرده اند، ضمانت اجرای آن را متفاوت تعیین کرده است. بر این اساس، در صورتی که جنایت یا جنحه ای که مرتکبین مهبای آن شده اند دارای ۱۰ سال حبس جنحه ای باشد، مجازات شرکت در اجتماع بزهکاران نیز تا ۱۰ سال حبس جنحه ای به همراه تا ۱۵۰ یورو جزای نقدی خواهد بود و هر گاه جنحه مورد نظر مرتکبین دارای ۵ سال حبس جنحه ای باشد، مجازات شرکت در اجتماع بزهکاران تا پنج سال حبس جنحه ای و تا ۷۵ هزار یورو جزای نقدی خواهد بود. آخرین نکته در این زمینه آن است که دایره اجرای این جرم تا متدوامی است که جرم مورد نظر مرتکبین، به طور کامل اجرا نشده یا شروع به اجرا نشده باشد. بنابراین هر گاه مرتکبین اقدام به جرم اصلی نمایند مشمول مجازات جرمی خواهند شد که انجام داده اند. نکته دیگر اینکه مرتکبین می بایست علم به این موضوع داشته باشند مرتکب یکی از جرائم ضد امنیت داخلی یا خارجی شوند و یا وسایل ارتکاب آن را فراهم نمایند در نتیجه اگر مرتکب بتواند اثبات نمایند که اجتماع آنها برای ارتکاب جرمی بوده که از اهمیت آن جرم بی خبر بوده و تصور می کرده این جرم علیه امنیت تلقی

نمی‌شود در اینجا است که دادستان ادله ای ارائه می‌نماید که منظور اصلی آنها از اجتماع و یا تبانی با علم و آگاهی از ماهیت جرمی بوده که قصد ارتکاب آن را داشته که از مصادیق بر ضد امنیت داخلی یا خارجی محسوب می‌شود و لذا اصل بر برائت است و متهم در اینجا نیازی به ارائه دلایل ندارد به اینکه جرم مورد اتفاق از مواردی باشد که همه اشخاص اجتماع کننده در ماهیت ضد امنیتی آن اختلاف نظر نداشته باشند (کوشا، ۱۳۸۲-۱۳۸۱).

نکته دیگر اینکه مقنن ایرانی اجتماع و تبانی برای ارتکاب هر جرم بر علیه امنیت داخلی یا خارجی را به عنوان جرم مستقل در نظر گرفته است و به نظر می‌رسد که این نوع قانون نویسی اشکال ندارد زیرا برخی جرائم بر ضد امنیت نمی‌تواند از اهمیت آنچنانی برخوردار باشد حتی اجتماع و تبانی برای آن به منظور جرم مستقل در نظر گرفته است به نظر می‌رسد که مقنن می‌بایست نسبت به برخی جرائم این موضوع را در نظر می‌گرفت مقنن فرانسوی در اینجا توطئه یا اجتماع یا تبانی را در سو قصد به عنوان جرم مستقل در نظر گرفته است و دایره ارتکاب این عمل بسیار محدود و مضیق است (البته با عنایت به اینکه در صورت توطئه علیه تبلیغ علیه نظام نسبت به تبلیغ علیه نظام مجازات آن شدید تر می‌شود از این نظر بیان کلیه جرائم به عنوان " توطئه برای کلیه جرائم " نادرست است)

نکته دیگر اینکه مقنن اجتماع دو یا چند نفر را که بر آن تبانی وجود داشته باشد در حالی عنوان محارب بر آن نیز صادق نباشد ۵ سال حبس محکوم می‌نماید سوال این است که این اجتماع و تبانی در چه حالی عنوان محارب پیدا می‌کند؟ یعنی به صرف اجتماع و تبانی کردن می‌توان عنوان محارب بر آن بار شود در حالی که در قانون محارب به کسی اطلاق می‌شود که در ماده ۱۸۳ به بعد از قانون مجازات اسلامی سلاحی را به منظور ایجاد رعب و هراس و آزادی و امنیت مردم بیرون آورد و در این صورت به عنوان محارب بر آن صدق می‌کند در حالی که به صرف اجتماع و تبانی چگونه می‌توان محارب را در اینجا در نظر گرفت مگر اینکه گفته شود به عنوان محارب محسوب شود و الا عنوان محض محارب در اجتماع و تبانی و جاهت شرعی و قانونی نخواهد داشت (کوشا، ۱۳۸۲-۱۳۸۱).

ماده ۶۱۱ مقرر می‌دارد ۲ نفر یا بیشتر اجتماع و تبانی نمایند که علیه اعراض و نفوس یا اموال مردم اقدام نمایند و مقدمات اجرایی را تدارک دیده باشند و بدون اراده خود موفق به اقدام نشوند حسب مراتب به حبس از ۶ ماه تا ... محکوم می‌شود اولین سوال این است که اقدام این افراد نسبت به اعراض یا نفوس یا اموال تا چه میزان به عنوان عمل مجرمانه شناخته می‌شوند آیا اجتماع یا تبانی نسبت به اعراض که در آینده صورت خواهد گرفت می‌بایست تحت یکی از عناوین مجرمانه در قانون پیش بینی شده باشد یا نشده باشد به نظر مقنن در مقام بیان است که هر تصمیم بین چند نفر به منظور ارتکاب یکی از جرائم معنونه نسبت به اعراض در قانون به صورتی که شروع شده باشد به عنوان جرم مستقل در نظر گرفته می‌شود به تعبیری دیگر در این ماده مقنن در مقام بیان این است که اگر شروع به جرمی نسبت به اعراض یا نفوس یا اموال یا اجتماع و تبانی صورت گرفته باشد در حالی که شروع به جرم آن در قانون مجازاتی در نظر گرفته نشده باشد و یا اینکه اجتماع و تبانی در این موارد به عنوان جرم مستقل مجازات خاص ماده ۶۱۱ یعنی حبس از ۶ ماه تا سه سال را در بر خواهد داشت .

نتیجه گیری

تبانی در حقوق ایران در دو ماده ۶۱۰ و ۶۱۱ قانون تعزیرات بیان شده که اولی شامل تبانی برای ارتکاب جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی بوده و دومی شامل جرائم علیه أعراض، اموال و نفوس مردم می شود که با توجه به نوع جرم، ساختار تشکیل دهنده آنها نیز متفاوت است. چرا که در ماده ۶۱۰ به صرف توافق برای ارتکاب جرم علیه امنیت داخلی و خارجی، افراد مشمول این ماده خواهند شد؛ این در حالی است که در ماده ۶۱۱ قانون مذکور علاوه بر توافق، افراد بایستی وسایل ارتکاب را فراهم آورده و به صورت ارادی هم از تبانی عدول ننمایند. همچنین تفاوت در نوع برخورد مجازات هریک از مواد، ناشی از تفاوت دیدگاه مقنن در حوزه جرائم علیه امنیت است، به نحوی که تبانی کنندگان برای جرائم علیه امنیت ممکن است با مجازات محاربه روبه رو شوند؛ این در حالی است که با توجه به تعریف محاربه و کشتیدن سلاح و اینکه تبانی کنندگان صرفاً توافق بر ارتکاب یک جرم دارند، صدق این عنوان در مورد تبانی کنندگان با تردید مواجه خواهد شد. همچنین با تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ شروع به جرم تبانی و همچنین تبانی برای ارتکاب جرم محال موضوعی قابل تصور است.

با مقایسه حقوق ایران و فرانسه در خصوص جرم تبانی، عناصر مادی این جرم در حقوق ایران توافق بیش از دو نفر علیه امنیت داخلی و خارجی می باشد و از نظر مقنن فرانسوی توطئه نه تنها سو قصد است بلکه زمانی است که مرتکبین بیش از ۲ یا چند نفر باشند و از این جهت مقنن فرانسوی توطئه را جرم مستقل تلقی کرده است که معمولاً در میان چند نفر تصمیم به انجام سو قصد و تقسیم کار میان خود می بایست جرم شناخته شود تا به عنوان جرم مانع تلقی شود و این جرم به عنوان مقدمه جرم سو قصد به عنوان جرم مستقل در نظر گرفته شود قانون گذار ایرانی در فصل ۱۶ از قانون مجازات اسلامی اجتماع و تبانی را در ارتکاب جرائم به عنوان فصل مستقل در نظر گرفته است.

منابع

- آشوری، داریوش (۱۳۸۳)، دانشنامه سیاسی، چاپ دهم، تهران، انتشارات مروارید.
- آقابابایی، حسین، (۱۳۸۴). «گفتمان فقهی و جرمانگاری در حوزه جرایم علیه امنیت ملت و دولت»، مجله فقه و حقوق، سال دوم، شماره ۵.
- براندون، استیو، مروری بر حقوق جزای انگلستان، ۱۳۷۵، ترجمه حسین میر صادقی، ج ۱، نشر حقوق.
- پوربافرانی، حسن (۱۳۹۰). جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی، تهران: انتشارات جنگل
- حبیب‌زاده، محمدجعفر، مؤمنی، مهدی. (۱۳۸۹). «جرم تبانی علیه امنیت کشور در حقوق ایران»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره ۱۴، شماره ۲.
- روسو، ژانژاک (۱۳۸۹). قرارداد اجتماعی (متن و در زمینه متن)، ترجمه مرتضی کلانتریان، چاپ پنجم، نشر آگاه.
- سالاری، مهدی. (۱۳۸۷). جرایم علیه امنیت کشور، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- سعیدی‌پور، علی. (۱۳۶۴). فرهنگ رازی، چاپ دوم، تهران، انتشارات فخر رازی.

- سلامه، مامون محمد. (۱۹۹۰). قانون العقوبات قسم العام، الطبعة الثالثة، قاهره، دارالفکر العربی.
- سماواتی پیروز، امیر. (۱۳۸۵). «نگرشی به جرم تبانی در حقوق جزای آمریکا»، مجله اصلاح و تربیت، شماره ۵۶.
- سمیعی زنوز، حسین. (۱۳۹۱). تبانی در حقوق کیفری ایران و انگلستان، چاپ اول، تهران، انتشارات دادگستر.
- شاهرودی، سید محمود هاشمی. (۱۴۲۶ ه.ق). فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، جلد ۲، قم، مؤسسه دایره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام.
- عالی پور، حسن (۱۳۸۷). توازن میان امنیت ملی و آزادی های فردی در مقابله با جرایم تروریستی، رساله دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
- عمید، حسن. (۱۳۴۲). فرهنگ عمید، چاپ اول، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- فراهیدی، خلیل بن احمد. (۱۴۱۰). کتاب العین، جلد ۸، چاپ دوم، قم، نشر هجرت.
- کوشا، جعفر (۱۳۸۲-۱۳۸۱). جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی در قانون جزای فرانسه، جزوه درسی دانشگاه مفید.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۷۸). حقوق جزای اختصاصی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- گلدوزیان، ایرج (۱۳۸۲). بایسته های حقوق جزای عمومی، چاپ هفتم، تهران: میزان
- مجیدی، محمود (۱۳۸۶)، جرائم علیه امنیت، چاپ اول، نشر میزان، تهران.
- محمود مصطفی، محمود. (۱۹۷۴). شرح قانون العقوبات المصری (القسم العام)، الطبعة التاسعة، مطبعة جامعه القاهرة.
- موسوی، مصطفی، سبحانی، مهین، جانی پور، مجتبی (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی جرم تبانی در دادگاه های کیفری بین المللی، پژوهشنامه حقوق کیفری سال دهم بهار و تابستان ۱۳۹۸ شماره ۱ (پیاپی ۱۹).
- مهری، عباس (۱۳۸۱). بررسی مفهوم امنیت ملی و تأثیر آن در توسعه پایدار، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران: دانشگاه عالی دفاع، ش ۱۵.
- میرمحمدصادقی، حسین. (۱۳۹۲) جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ بیست و چهارم، تهران، بنیاد حقوقی میزان.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین، حبیبزاده، محمدجعفر و بابایی، محمدعلی. (۱۳۸۴). «جرایم مانع (جرائم بازدارنده)»، فصلنامه مدرس، شماره ۳۷.
- نجیب حسنی، محمود. (۱۹۸۹). شرح قانون العقوبات؛ القسم العام (النظریه العامه للجريمه و النظریه العامه للعقوبه و التدبیر الاحترازی)، الطبعة السادسة، مصر، دارالنهضة العربیه.
- الهام، غلامحسین، سمیعی، حسین. (۱۳۹۲). «جرم تبانی علیه اموال، اعراض و نفوس مردم»، فصلنامه دیدگاه های حقوق قضایی، شماره ۶۴.